

POSTANOWIENIE

Dnia 28 października 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Zawistowski (przewodniczący)

SSN Paweł Grzegorzczak (sprawozdawca)

SSN Marta Romańska

w sprawie z wniosku Gminy S.

przy uczestnictwie Skarbu Państwa - Starosty Powiatu [...], Zakładów [...] "S."
spółki z ograniczoną odpowiedzialnością spółki komandytowej w S. i R.P.

o stwierdzenie zasiedzenia własności nieruchomości

oraz z wniosku R P.

przy uczestnictwie Gminy S. i Zakładów [...] "S." spółki z ograniczoną
odpowiedzialnością spółki komandytowej w S.

o stwierdzenie zasiedzenia własności ruchomości,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 28 października 2021 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy R. P.

od postanowienia Sądu Okręgowego w P.

z dnia 12 lipca 2018 r., sygn. akt II Ca (...),

**uchyła zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę do
ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w P.,
pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wnioskodawca Gmina S. wniosła o stwierdzenia zasiedzenia na rzecz
Skarbu Państwa - Starostwa Powiatowego w [...] prawa własności oznaczonych

działek położonych w obrębie miasta S.. W toku postępowania uczestnik R.P. w dniu 11 lipca 2016 r. wystąpił z wnioskiem o stwierdzenie zasiedzenia przez Zakłady [...] S. Sp. z o.o. . Sp. k. w S. z dniem 31 stycznia 2008 r. własności hałd odpadów pogórnich składowanych przez Przedsiębiorstwo Państwowe Zakłady [...] w S. na gruncie stanowiącym działkę ewidencyjną nr [...]1 o powierzchni 7,0600 ha, obręb nr [...], jednostka ewidencyjna S. oraz na gruncie stanowiącym działkę ewidencyjną nr [...]2 o powierzchni 2,0990 ha, obręb nr 16, jednostka ewidencyjna S. Miasto. Sprawy te zostały połączone do łącznego rozpoznania i rozstrzygnięcia postanowieniem Sądu Rejonowego w P. z dnia 3 października 2016 r.

Sąd pierwszej instancji - Sąd Rejonowy w P. postanowieniem częściowym z dnia 19 lutego 2018 r. stwierdził, że uczestniczka Zakłady [...] S. Sp. z o.o. Sp. k. w S. nabyła z dniem 31 stycznia 2008 r. przez zasiedzenie własność ruchomości w postaci wskazanych wyżej odpadów pogórnich.

Sąd Rejonowy ustalił, że postanowieniem z dnia 23 września 2002 r. Sąd Rejonowy w P. ogłosił upadłość Zakładów [...] w S. w likwidacji. W akcie notarialnym sporządzonym w dniu 1 lipca 2005 r. J. K. w imieniu własnym oraz w imieniu S. Sp. z o.o. z siedzibą w W., P.R., W.K. i E.C. zawarli umowę spółki komandytowej - Zakłady [...] S. Sp. z o.o. Sp. k. z siedzibą w Ł. (dalej - Spółka). Natomiast w akcie notarialnym sporządzonym w dniu 2 sierpnia 2005 r. T.J. działający w imieniu Przedsiębiorstwa Państwowe Zakłady [...] w S. w upadłości, jako syndyk masy upadłości, zawarł z P.R. umowę sprzedaży i ustanowienia hipoteki. W akcie notarialnym syndyk oświadczył, że oprócz nieruchomości opisanych w dokumencie, Zakłady są w posiadaniu i użytkowaniu działek gruntu, których właścicielem jest Skarb Państwa. Tytuł prawny na rzecz Zakładów nie został uregulowany. Powyższe dotyczyło także działek nr: [...]2/1, [...]2/3, [...]4, [...]5 i [...]6.

W dniu 31 sierpnia 2005 r. sporządzono kolejny akt notarialny, w którym zawarto umowę przeniesienia przedsiębiorstwa w celu pokrycia wkładu niepieniężnego. W związku z tym P.R. przeniósł na uczestniczkę przedsiębiorstwo Zakłady [...] w S. w rozumieniu art. 55¹ k.c. Postanowieniem z dnia 4 maja 2006 r.

Sąd Rejonowy w P. stwierdził ukończenie postępowania upadłościowego Zakładów [...] w S..

Następcą prawnym Zakładów [...] w S. jest R. P.. Na działkach nr [...]1 i [...]2 są składowane odpady pogórnice pochodzące z produkcji prowadzonej przez poprzedników prawnych R.P.. Działka oznaczona nr [...]1 o powierzchni 7,600 ha obręb nr 1, jednostka ewidencyjna S., obszar wiejski, powiat piotrkowski, K., stanowi własność Gminy S. od 2013 r. Działka oznaczona nr [...]2 o powierzchni 2,0990 ha, obręb nr [...]1, jednostka ewidencyjna S. Miasto, powiat [...], nie ma uregulowanego stanu prawnego.

W ocenie Sądu Rejonowego wniosek R.P. nadawał się do rozstrzygnięcia na podstawie art. 317 § 1 k.p.c.

Zdaniem Sądu Rejonowego, zasadniczą kwestią była okoliczność, czy surowce tworzące hałdy były częścią składową nieruchomości gruntowej, czy też stanowiły odrębny od gruntu przedmiot własności. Hałdy powstały w latach funkcjonowania Zakładów [...] w S., które następnie zostały przeniesione na Zakłady [...] S. Sp. z o.o. Sp. k., która to Spółka została utworzona celem recyklingu odpadów wapiennych i zasobów nieprzemysłowych. Wynikało z tego, zdaniem Sądu, że przedmiotowe i inne hałdy znajdujące się na sąsiadujących nieruchomościach były jedynie czasowym składowiskiem materiału odpadowego, który w krótkiej perspektywie czasowej miał zostać rozdysponowany. Postrzeganie tych materiałów jako części składowej nieruchomości stałoby zatem w sprzeczności z ich gospodarczym przeznaczeniem i faktycznym wykorzystaniem. Na zasadność takiego wniosku wskazywał także fakt, że przedmiotowe składowiska można z łatwością, przy dostępności dzisiejszej technologii, przenieść w krótkim czasie w inne miejsce, a także i to, że w przedsiębiorstwach zajmujących się obrotem kruszywami w podobny sposób składa się urobek przeznaczany do odsprzedaży.

Mając to na względzie Sąd Rejonowy przyjął, że przedmiotem postępowania są ruchomości w postaci hałd pogórnich, a zatem zastosowanie ma art. 174 k.c.

W dalszej kolejności Sąd Rejonowy uznał, że brak jest dokumentu pozwalającego ustalić prawo własności hałd pogórnich, ponieważ nie zostały wymienione w żadnej z umów stanowiących o zbyciu przedsiębiorstwa. Nie można

zatem w okolicznościach przedmiotowej sprawy wskazać ich właściciela. Niemniej, zdaniem Sądu Rejonowego, wykonywanie praw właścicielskich zostało wyraźnie zamanifestowane przez Spółkę będącą nabywcą Zakładów [...] S., która to Spółka wydzierżawiła przedsiębiorstwo i w ramach umowy dzierżawy prowadziła eksploatację hałd powydobywczych na całej ich rozciągłości, a zatem także na powierzchni spornych nieruchomości. Wątpliwości co do własności nieruchomości pojawiły się dopiero w 2013 r. po wyznaczeniu punktów granicznych. Do tego czasu Spółka gospodarowała odpadami pogórnymi w dobrej wierze, tym bardziej, że działka oznaczona nr [...]2 nie ma uregulowanego stanu prawnego, natomiast dla działki oznaczonej nr [...]1 księga wieczysta została urządzona już po objęciu nieruchomości w posiadanie przez uczestniczkę.

Na skutek apelacji Gminy S., Sąd drugiej instancji - Sąd Okręgowy w P., zmienił zaskarżone postanowienie częściowe i oddalił wniosek.

Sąd Okręgowy uznał za zasadny zarzut błędnego ustalenia przedmiotu zasiedzenia przez uznanie hałd odpadów wydobywczych za ruchomości.

Sąd wskazał, że wiadomym jest, a znajduje to także potwierdzenie w treści dokumentów załączonych do akt sprawy, że w sąsiedztwie nieruchomości, na których znajduje się część hałd wydobywczych, wcześniej wydobywano kamień wapienny, z którego wypalano wapno. W wyniku prowadzonej przez kilkadziesiąt lat działalności wydobywania ze złoża kamienia wapiennego powstawał odpad powydobywczy, który był składowany na pobliskich nieruchomościach, w tym także na działce nr [...]1 stanowiącej obecnie własność Gminy S. i działce nr [...]2, która objęta jest postępowaniem o stwierdzenie nabycia jej własności przez zasiedzenie.

Jak wynikało z opinii dr. hab. M.R., a szczególnie dokumentacji fotograficznej hałd powydobywczych załączonej w sprawie niniejszej i sprawie III K (...) tutejszego Sądu Okręgowego, hałdy stanowiące przedmiot wniosku są wkomponowane w ukształtowanie terenu nieruchomości, na której zostały posadowione. Teren jest porośnięty drzewami, krzewami, trawami, tj. szatą roślinną, która przez wiele lat adoptuje się do tak trudnych warunków. Nie można zatem uznać, że jest to jedynie czasowe składowisko materiału odpadowego. Odpady powydobywcze składowane na działkach nr [...]1 i [...]2 na skutek znacznego

upływu czasu uformowały teren nieruchomości, stając się jego nieodłączną częścią. Stwierdzenie Sądu Rejonowego, że hałdy były jedynie czasowym składowiskiem, bo można je przy pomocy dziś dostępnego sprzętu technicznego przemieścić w krótkim czasie w inne miejsce, nie było wystarczające do uznania hałdy za rzecz ruchomą.

W ocenie Sądu Okręgowego R.P. nie przedstawił dowodów, które potwierdziłyby, że hałdy są rzeczą ruchomą - że jest to czasowe składowisko odpadów wydobywczych. O połączeniu rzeczy do przemijającego użytku decyduje wola przyłączającego. Przemijający użytek według zamiaru osoby dokonującej przyłączenia musi być określony w czasie, nawet wtedy, kiedy miałby trwać długo. Brak było dowodów wskazujących na to, że hałdy były jedynie czasowo zlokalizowane na działce nr [...]1 i [...]2 oraz brak było także dowodów wskazujących na to, że odpady powydobywcze były zinwentaryzowane w celu ich dalszego zagospodarowania.

Postanowienie Sądu Okręgowego zaskarżył w całości skargą kasacyjną Robert Pach, zarzucając naruszenie art. 233 § 1 w związku z art. 391 § 1 i art. 382 w związku z art. 13 § 2 k.p.c.; art. 328 § 2 w związku z art. 233 § 1, art. 391 § 1 oraz art. 382 w związku z art. 13 § 2 k.p.c.; art. 278 § 1 w związku z art. 227 oraz art. 292 w związku z art. 13 § 2 i art. 391 § 1 k.p.c.; art. 6 w związku z art. 46 § 1 i art. 47 § 2 i 3 i art. 48, art. 191 w związku z art. 174 § 1 k.c.; art. 174 § 1 w związku z art. 47 § 2 i 3 k.c.; art. 174 § 1 w związku z art. 7, art. 336 § 1 w związku z art. 337 k.c., art. 338, art. 339 i art. 341 k.c. w związku z art. 234 k.p.c.; art. 174 § 1 w związku z art. 48 k.c. w związku z art. 3 ust. 1 pkt 2 i 7 ustawy z dnia 10 lipca 2008 r. o odpadach wydobywczych (jedn. tekst: Dz. U. z 2020 r., poz. 2018, dalej - „u.o.w.”) i w związku z art. 3 pkt 3 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (jedn. tekst: Dz. U. z 2020 r., poz. 1333, dalej - „pr. bud.”); art. 3 ust. 1 pkt 2 u.o.w. w związku z art. 3 pkt 3 pr. bud., a także art. 3 pkt 19 i 32 oraz art. 26 ust. 1 i 4 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (jedn. tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 779). Na tej podstawie wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w P..

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 47 § 1 k.c. część składowa rzeczy nie może być odrębnym przedmiotem własności. Z przepisu tego wynika nie tylko, że część składowa rzeczy nie może być przedmiotem odrębnego rozporządzenia, bez względu na to, czy zmierza ono do wywołania skutku rzeczowego w odniesieniu do rzeczy głównej z pominięciem części składowej lub odwrotnie (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 listopada 1963 r., I CR 855/62, OSNCP 1964, nr 10, poz. 209, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 21 marca 2013 r., III CZP 8/13, OSNC 2013 r., nr 9, poz. 108 i wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 kwietnia 2018 r., I CSK 522/17, częściowo opubl. w OSNC 2019, nr 2 poz. 22 i powołane tam dalsze orzecznictwo). Skoro część składowa rzeczy nie może być odrębnym przedmiotem własności, to nie może być ona również przedmiotem samoistnego posiadania, które prowadziłoby do nabycia jej własności w drodze zasiedzenia, w oderwaniu od rzeczy głównej (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 6 czerwca 1973 r., I CR 413/73, niepubl., z dnia 19 stycznia 1988 r., III CRN 459/87, niepubl. i z dnia 21 stycznia 2009 r., III CSK 229/08, niepubl.). W konsekwencji, ocena, że żądanie stwierdzenia nabycia własności przez zasiedzenie nie odnosi się do rzeczy - nieruchomości lub ruchomości - lecz jej części składowej, stoi *a priori* na przeszkodzie uwzględnieniu wniosku, bez potrzeby podejmowania dalszych dociekań dotyczących władania przedmiotem wniosku i dobrej wiary posiadacza.

W okolicznościach sprawy skarżący domagał się, zgodnie z wnioskiem, stwierdzenia nabycia przez zasiedzenie prawa własności hałd odpadów pogórnich składowanych na oznaczonych działkach gruntu. Kwestia możliwości traktowania nadkładu zalegającego na gruncie, stanowiącego pozostałość po prowadzeniu działalności górniczej, jako rzeczy ruchomej, mogącej stanowić odrębny od gruntu przedmiot własności, była już przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego. W wyroku z dnia 13 kwietnia 2018 r., I CSK 522/17, Sąd Najwyższy zważył, że ocena decydująca o kwalifikacji określonego przedmiotu jako części składowej rzeczy, zgodnie z art. 47 § 2 i 3 k.c., powinna być dokonywana na podstawie zewnętrznie dostrzegalnych właściwości, z uwzględnieniem kryteriów fizycznych i funkcjonalnych, przy czym możliwość odłączenia od gruntu przy pomocy odpowiednich zabiegów technicznych nie wyklucza kwalifikacji rozważanego przedmiotu jako części składowej. Uwzględnienia wymaga także

ekonomiczny koszt jego oddzielenia, zakres niezbędnych do tego celu nakładów i długotrwałość koniecznego procesu. W przypadku zalegających mas skalnych, stanowiących odpad pogórnicy, ciężar i objętość masy skalnej, tworzącej formację ziemne oraz jej integracja ze środowiskiem naturalnym, mogą powodować, że staje się ona „nieruchomym” elementem gruntu i decyduje o jego ukształtowaniu, z tym skutkiem, że jej usunięcie, choć technicznie możliwe, musi prowadzić do istotnej zmiany całości lub przedmiotu odłączanego w rozumieniu art. 47 § 2 k.c. Sąd Najwyższy zauważył również, że istotne znaczenie ma to, czy parametry hałdy pozwalają uznać, iż jest ona determinantą krajobrazu na danym obszarze i istotnym elementem środowiska naturalnego. Powinny o tym decydować elementy dostrzegalne z punktu widzenia zewnętrznego odbiorcy, co pozostaje w związku z prawnymi założeniami konstrukcji części składowych rzeczy, która służy uproszczeniu stosunków prawnorzeczowych, zwiększeniu pewności obrotu i przeciwdziałaniu dekompozycji ekonomicznie złożonych dóbr.

Rozważając, czy własność zalegającego na gruncie materiału skalnego, stanowiącego odpad pogórnicy (tzw. hałda pokopalniana), może zostać nabyta przez zasiedzenie w oderwaniu od własności nieruchomości gruntowej, sąd powinien rozważyć powołane wyżej okoliczności. W kontekście art. 47 § 3 k.c. rozstrzygnięcia wymaga również, czy połączenie nadkładu z gruntem nie nastąpiło tylko do przemijającego użytku, ponieważ sytuacja taka - na zasadzie wyjątku od art. 47 § 1 i 2 k.c. - wyłącza możliwość uznania tego materiału za część składową. O tym, czy połączenie nastąpiło jedynie dla przemijającego użytku, decyduje co do zasady zamiar w chwili dokonania połączenia, pod warunkiem jednak, że znajdzie on odzwierciedlenie na zewnątrz i jest dostrzegalny z obiektywnego punktu widzenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 kwietnia 2018 r., I CSK 522/17).

Analiza przeprowadzona w powołanym wyroku ma w zasadzie bezpośrednie odniesienie do okoliczności sprawy, w której wniesiono skargę kasacyjną. Sąd pierwszej instancji uznał, że przedmiot objęty wnioskiem stanowi rzecz ruchomą, powołując się na powstanie, na bazie dawnego przedsiębiorstwa, spółki, której celem był recykling odpadów wapiennych, mający z tego wynikać czasowy charakter składowiska (hałdy) oraz łatwość, z jaką przy dostępnej obecnie technologii można przemieścić zawarte w składowisku materiały w inne miejsce.

Sąd Okręgowy zakwestionował to stanowisko, podnosząc, że hałdy są wkomponowane w ukształtowanie terenu i porośnięte roślinnością, a możliwość ich technicznego przemieszczenia w krótkim czasie nie jest wystarczająca do uznania ich za ruchomość.

Skarżący podważał pogląd Sądu Okręgowego formułując szereg zarzutów, w ramach pierwszej, jak i drugiej podstawy kasacyjnej. Odnosząc się do zarzutów naruszenia prawa procesowego, za niedopuszczalny, a tym samym bezskuteczny należało uznać sformułowany na pierwszym miejscu zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. Zgodnie z art. 398³ § 3 k.p.c. podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów, co w szczególności odnosi się do zarzutu naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 kwietnia 2017 r., I CSK 93/17, niepubl. i powołane tam orzecznictwo). Za nieuzasadniony należało również uznać zarzut naruszenia art. 278 § 1 k.p.c. przez poczynienie rozstrzygających ustaleń faktycznych co do wkomponowania hałd objętych wnioskiem w ukształtowanie terenu nieruchomości z pominięciem dowodu z opinii biegłego z zakresu architektury krajobrazu i geologii. Jakkolwiek dokonanie ustaleń koniecznych do określenia statusu prawnorzeczowego zwałowanych mas skalnych może wymagać, w konkretnych okolicznościach, przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego, należy jednak zauważyć, że – jak już wskazano – ze względu na specyfikę stosunków prawnorzeczowych decydujące znaczenie trzeba w tym przypadku przywiązywać do czynników możliwych do zidentyfikowania przez racjonalnego uczestnika obrotu, który nie musi dysponować wiedzą specjalną z dziedziny krajobrazu lub geologii.

Z tych powodów za pozbawione znaczenia z punktu widzenia oceny powiązania takich przedmiotów z gruntem trzeba uznać, wymagające niewątpliwie wiadomości specjalnych, uwarunkowania geologiczne, związane z charakterystyką materiału skalnego tworzącego hałdę oraz to, w jakim stopniu elementy tworzące hałdę przeniknęły do gruntu rodzimego lub zostały z nim powiązane. W przypadku materiałów skalnych trwałość połączenia z gruntem może wynikać z samego ich ciężaru, objętości i wpływu na cechy środowiska (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 kwietnia 2018 r., I CSK 522/17). Elementy te, a także kwestia postrzegania hałdy, przy uwzględnieniu jej ewentualnej rekultywacji lub porastającej

roślinności, jako determinanty miejscowego krajobrazu, mogą być ustalone także na podstawie innych dowodów niż opinia biegłego.

Sąd Okręgowy prawidłowo uznał, że takie czynniki, jak możliwość oddzielenia kruszyw zalegających w hałdzie od gruntu rodzimego, przy wykorzystaniu współczesnych metod, a także rozwój technologii pozyskiwania surowców sprawiający, że z dzisiejszej perspektywy eksploatacja hałdy może być traktowana jako zgodna z jej gospodarczym przeznaczeniem, nie pozwalają na stwierdzenie, że hałda jako całość lub jej elementy ulokowane na poszczególnych nieruchomościach gruntowych są rzeczą ruchomą. Jak już była mowa, przy stosowaniu art. 47 § 3 k.c. rozstrzygające znaczenie mają okoliczności z chwili dokonywania połączenia z rzeczą główną, co dotyczy również ówczesnego stanu wiedzy i możliwości technologicznych. Późniejsza zmiana tych uwarunkowań nie ma wpływu na prawnorzeczowy status przedmiotu połączonego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 kwietnia 2018 r., I CSK 522/17).

Skarżący nie miał również racji zarzucając naruszenie art. 6 k.c. przez nieprawidłowe rozłożenie ciężaru dowodu. Ciężar wykazania, że przedmiot objęty wnioskiem o stwierdzenie nabycia własności przez zasiedzenie może być samodzielnym przedmiotem praw rzeczowych, a tym samym również właścicielskiego posiadania prowadzącego do zasiedzenia, spoczywa na wnioskodawcy. Wnioskodawcę obciąża tym samym również wykazanie, że do ewentualnego połączenia z rzeczą przedmiotu objętego wnioskiem doszło jedynie do przemijającego użytku (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 kwietnia 2018 r., I CSK 522/17). Pozbawione istotnego znaczenia były również wywody skargi kasacyjnej w zakresie, w jakim akcentowano w nich kwestie związane ze sprzedażą przedsiębiorstwa i ewentualnym objęciem tą czynnością prawną również spornych hałd (hałdy), ponieważ czynność prawna nie może zmienić prawnorzeczowego statusu części składowej, a ewentualne postanowienia umowy zmierzające do rozporządzenia częścią składową w oderwaniu od rzeczy głównej (*in casu* - nieruchomości gruntowej) nie mogłyby wywołać zamierzonych skutków.

Mimo bezzasadności przytoczonych argumentów skargi, Sąd Najwyższy nie mógł zaakceptować sposobu ustalenia przez Sąd Okręgowy kluczowych

okoliczności, które zadecydowały o kwalifikacji przedmiotu wniosku jako części składowej gruntu. Ustalenia faktyczne stanowią domenę sądów *meriti*, Sąd Najwyższy władny jest jednak w ograniczonym zakresie kontrolować zgodność ich dokonania z przepisami prawa procesowego, w tym, czy sąd drugiej instancji, rozpoznając apelację, nie pominął części materiału dowodowego w kolizji z art. 382 k.p.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 31 sierpnia 2018 r., I CSK 556/17, niepubl.; tam również do co różnicy między pominięciem części materiału dowodowego a nieprawidłowością ustaleń faktycznych; zob. również wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 września 2020 r., V CSK 410/18, OSNC 2021, nr 7-8, poz. 50). Ponadto, według utrwalonego stanowiska, ocena prawidłowości zastosowania prawa materialnego wymaga uprzedniego dokonania adekwatnych ustaleń faktycznych (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 marca 2003 r., V CKN 1825/00, Biul. SN Izba Cywilna 2003, nr 12, s. 36).

Stanowisko, że objęte wnioskiem hałdy są wkomponowane w ukształtowanie terenu, który jest porośnięty drzewami, krzewami i trawami, nawiązywało wprost do sformułowań zawartych w zarzutach apelacji. Sąd Okręgowy oparł je na jednej ze znajdujących się w materiale sprawy opinii, przedstawionej przez skarżącego oraz dokumentacji fotograficznej, określonej jako załączona „w sprawie niniejszej oraz sprawie III K (...) tut. Sądu Okręgowego”. Sąd Okręgowy nie wskazał konkretnego fragmentu opinii, do którego się odwołał. Dokumentacja fotograficzna na k. 678 i n. liczy kilkadziesiąt zdjęć, przedstawiających m.in. wyrobiska na różnym etapie eksploatacji, na których miejscami są widoczne są niewielkie zwałowania materiału skalnego, a także teren porośnięty drzewami i inną roślinnością. Z zaskarżonego orzeczenia nie wynikało, do których zdjęć odwołał się Sąd; nie ustalono także, czy zdjęcia obrazują stan hałdy w czasie, w którym miałyby dojść do zasiedzenia, czy w późniejszym okresie, a także, czy przedstawiają one (w całości lub w części) sporne fragmenty hałdy. Dostrzec trzeba przy tym, że także przy założeniu, iż hałda stanowi część składową nieruchomości, materiał, który zostanie od niej odłączony w związku z eksploatacją kruszywa, staje się samodzielną rzeczą mogącą stanowić przedmiot obrotu, jak również nabycia w drodze zasiedzenia. Kwestia ta powinna zostać wyjaśniona tym bardziej,

że w uzasadnieniu wyroku Sądu Okręgowego w P. z dnia 3 stycznia 2017 r., III K (...), mowa jest o zlikwidowaniu hałdy, a przynajmniej jej znacznej części (k. 803v).

Sąd Okręgowy nie poczynił także żadnych ustaleń co do końcowego okresu składowania spornych materiałów pogórnich, ich łącznej objętości i masy. Z kolei teza, że materiał skalny może być przemieszczony w inne miejsce „w krótkim czasie” przy pomocy dostępnego sprzętu technicznego, wyrażona przez Sąd Rejonowy, nie była poparta żadnymi konkretnymi ustaleniami faktycznymi i w takiej postaci została przejęta przez Sąd Okręgowy. Tymczasem wszystkie te okoliczności mogą mieć znaczenie przy ocenie, czy materiał skalny, stanowiący odpad pogórniczy, stanowi część składową nieruchomości gruntowej. Uwzględniając możliwość przemieszczenia materiału skalnego w inne miejsce należy przy tym brać pod uwagę nie tyle możliwość eksploatacji nadkładu i stopniowego wydobywania użytecznego kruszywa, a następnie zmiany jego położenia, lecz zmiany lokalizacji objętego wnioskiem materiału skalnego jako pewnej całości.

W toku postępowania przed Sądem Rejonowym skarżący składał wnioski o przeprowadzenie dowodów, które zmierzały do wykazania, że przedmiot postępowania jest samoistnym dobrem prawnym, wskazując na przedstawione przez siebie opinie, zdjęcia i brak rekultywacji terenu. Sąd Rejonowy tylko ogólnie odniósł się do tych wniosków, wyjaśniając, że ustaleń dokonał na podstawie przedłożonych w sprawie dokumentów. W odpowiedzi na apelację skarżący kwestionował twierdzenie apelantki, że hałdy są wkomponowane w ukształtowanie terenu, wskazując na dowody, o których przeprowadzenie wnioskował w postępowaniu przed Sądem Rejonowym, zeznania świadków i brak rekultywacji terenu. Twierdził także, iż odpady nie zostały trwale połączone z gruntem. Sąd Okręgowy, z zastrzeżeniem jednej opinii i ogólnikowo wskazanej dokumentacji fotograficznej, nie odniósł się do tych twierdzeń; nie wskazał również, czy inne powoływane przez skarżącego dowody okazały się nieprzydatne do rozstrzygnięcia sprawy, czy też uznał je niewiarygodne.

W końcowej części uzasadnienia Sąd Okręgowy odwołał się do art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 10 lipca 2008 r. o odpadach wydobywczych (jedn. tekst: Dz.U.

z 2020 r., poz. 2018) oraz art. 3 pkt 3 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (jedn. tekst: Dz.U. z 2020 r., poz. 1333, dalej - „pr. bud.”). Zestawiając definicje ustawowe pojęć „hałda”, „odpady wydobywcze”, jak również „budowla”, w którym zgodnie z art. 3 pkt 3 pr. bud. mieści się m.in. „składowisko odpadów”, Sąd stwierdził, że sporne hałdy są częściami składowymi nieruchomości. W tym zakresie stanowisko Sądu, ze względu na swą lakoniczność, uchylało się w istocie kontroli kasacyjnej. Należało w związku z tym jedynie zaznaczyć, że status budowli w rozumieniu art. 3 pkt 3 pr. bud. nie rozstrzyga *per se* o przynależności takiego obiektu do kategorii części składowych gruntu w rozumieniu art. 47 § 2 i art. 48 k.c.

Model apelacji pełnej w kształcie funkcjonującym w kodeksie postępowania cywilnego nie stoi na przeszkodzie temu, aby sąd drugiej instancji skoncentrował własne ustalenia faktyczne na kwestiach istotnych z perspektywy zarzutów apelacji. Jeżeli jednak sąd ten odmiennie ocenia dowody przeprowadzone przez sąd pierwszej instancji lub ustala kluczowe fakty na podstawie dowodów, do których nie odniósł się sąd pierwszej instancji, powinien wyjaśnić, dlaczego dokonaną uprzednio ocenę dowodów i dokonane na jej podstawie ustalenia uważa za błędne lub niepełne w kontekście całokształtu zgromadzonego materiału dowodowego. Powinność ta ma źródło w art. 382 k.p.c., a także art. 328 § 2 (w dawnym brzmieniu), mającym odpowiednie zastosowanie w postępowaniu apelacyjnym (art. 391 § 1 k.p.c.), który nakazuje wskazanie w uzasadnieniu wyroku faktów, na których sąd oparł się wydając rozstrzygnięcie, oraz wyjaśnienie przyczyn dokonanej oceny dowodów.

W tym stanie rzeczy za zasadny należało uznać zarzut naruszenia art. 382 w związku z art. 13 § 2 k.p.c., a częściowo także art. 328 § 2 (w dawnym brzmieniu) w związku z art. 391 § 1 i art. 13 § 2 k.p.c. Za przedwczesną i zbyteczną - wobec niepełnego charakteru ustaleń faktycznych - należało natomiast uznać ocenę dalszych zarzutów naruszenia prawa materialnego, co dotyczy także kwestii dobrej wiary ze strony skarżącego i jego poprzedników prawnych. Problem ten może bowiem uzyskać znaczenie tylko przy założeniu, że żądanie odnosi się do dobra, które może być przedmiotem samoistnego posiadania.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w związku z art. 13 § 2 k.p.c.,
Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

ke